После февральской революции 1917 года стали активно расти местные организации и к осени 1917 года они действовали более чем в 50 городах и местечках. В программных документах Бунда отмечалось, что Россия должна стать демократической республикой.

Октябрьская революция положила начало процессу идейного размежевания в рядах Бунда. С одной стороны бундовцы поддерживали идею созыва Всебелорусского съезда и направили своих представителей в руководящие органы БНР – Раду и Народный секретариат. В то же время они выступают против провозглашения независимости и разрыва государственных отношений Беларуси с Россией.

В начале 20-х годов Бунд исчезает с арены общественно-политической жизни Советской Беларуси. На территории Беларуси действовали также партии клерикальные и помещичье-монархические. Значительной роли в политическом национальном движении Беларуси эти партии не играли из-за своей малочисленности.

Таким образом, анализируя деятельность в Беларуси различных политических партий национального толка, можно сделать некоторые выводы:

1) белорусская интеллигенция, являвшаяся инициатором национального движения, была немногочисленной в силу исторических условий развития;
2) так как в Беларуси не было сформировавшегося среднего класса, рабочей аристократии идеи социал-демократии не воспринимались;
3) война усугубила экономическую ситуацию на Беларуси и довела основную массу народа до нищеты, поэтому люди были готовы пойти на самые радикальные меры, идеи большевиков оказались им ближе и понятнее;
4) сработал временной фактор – у партий просто не хватило «исторического времени», чтобы действительно превратиться в массовые организации;
5) сыграла свою роль и особенность национального состава населения Беларуси – самой многочисленной партией оказалась Бунд, а еврейская организация боялась, что в будущем независимом Белорусском государстве им не отведут «достойного места» и в итоге они пошли на консолидацию с большевиками;
6) мировая общественность практически ничего не знала о Беларуси и белорусах, поэтому призывы политических партий национального толка о поддержке не были услышаны.

КРАЯЗНАЎЦЫ ВІЦЕБСКА ДРУГОЙ ПАЛОВЫ XX СТ.

М.В. Півавар

Гісторыя Віцебска здаўна з’яўлялася аб’ектам вывучэння як вядомых навукоўцаў, так і краязнаўцаў-аматараў. Аднак самі даследчыкі, асноўныя накірункі іх працы і навуковыя зацікаўленасці, дасягненні, жыццёвы лёс практычна не вывучаліся. Дзейнасць найбольш вядомых дарэвалюцыйных краязнаўцаў – Семянтоўскага А.М., Сапунова А.П., Раманава Е.Р., Нікіфароўскага М.Я. знайшла пэўнае адлюстраванне ў навуковым друку краіны [1], вывучэнне дзейнасці навукоўцаў савецкага перыяду, за выключэннем працы прысвечанай Каспяровічу М. [2] не стала тэмай асобнага даследавання. Пра найбольш вядомых навукоўцаў, якія працавалі і працуюць у акадэмічных установах НАН Беларусі і ВНУ краіны можна знайсці кароткія біябібліяграфічныя даведкі ў энцыклапедыях [3], якія, на жаль, не даюць ўяўлення пра асобу даследчыка, яго надрукаваную спадчыну і навуковыя зацікаўленасці. Увогуле па-за ўвагай застаюцца лёсы рэгіянальных навукоўцаў і краязнаўцаў-аматараў, якія зрабілі важкі ўклад у вывучэнне гісторыі горада.

У артыкуле мы ставілі перад сабой мэту выяўлення асоб, якія займаліся даследаваннямі Віцебска ў другой палове XX ст. (краязнаўцаў-аматараў, рэгіянальных даследчыкаў), скласці кароткія біяграмы і асветліць асноўныя накірункі іх дзейнасці, дасягненні, прывесці бібліяграфію даследчыкаў. Аднак абмежаваныя памерамі артыкула мы можам толькі прывесці спіс выяўленых асоб, якія займаліся вывучэннем гісторыі і культуры гораду, паказаць методыку пошуку інфармацыі, абазначыць праблемы, вызначыць задачы для будучых даследаванняў.

Адной з важных праблем ў межах дадзенага артыкула вызначэнне дэфініцыі краязнаўца. Даследаваннямі роднага краю ў рознай меры займаюцца сотні людзей. Выкладчыкі ВНУ, супрацоўнікі архіваў, музеяў, бібліятэк займаюцца гэтым прафесійна. Іншыя бяруць удзел у конкурсах, выкладаюць курсы, вядуць гурткі, ці проста самастойна, для сябе даследуюць свой край. Але толькі адзінкі з гэтых дзвух катэгорый, на нашу думку, можна лічыць сапраўднымі краязнаўцамі. Што адрознівае першых ад другіх.

Галоўнымі крытэрыямі выступалі: комплесны характар ведаў, (шырокі дыяпазон тэм даследаванняў, шырокае кола ведаў пра край, іх энцыклапедычнасць, універсальнасць), рэгуляр-

Рэпазіторый ВГУ

насць у даследаваннях. Важным крытэрыям з'яўляюцца вынікі працы: публікацыя артыкулаў у рэспубліканскім і мясцовым перыядычным друку на краязнаўчую тэматыку, стварэнне музеяў і экспазіцый, актыўная грамадская дзейнасць па пытаннях аховы помнікаў гісторыі і культуры, прапаганды гісторыка-культурнай спадчыны, арганізацыя, правядзенне і ўдзел у канферэнцыях.

Методыка атрымання дадзеных. Выяўленне асоб, якія займаліся даследаваннямі гісторыі і культуры Віцебска праводзілася праз аналіз друкаваных крыніц: энцыклапедычных даведнікаў, манаграфій, зборнікаў канферэнцый, рэгіянальных выданняў, артыкулаў у навуковым, рэспубліканскім і мясцовым перыядычным друку (газет "Віцебскі рабочы", "Народнае слова", "Віцьбічы"), кнігі "Памяць". Праводзілася, таксама, праца ў архіве, апытанне, анкетаванне, інтэрвьюіраванне некалькіх соцень асоб. У выніку выяўлена больш 60 асоб, якія праводзілі вывучэнне Віцебска.

Спіс даследчыкаў гісторыі і культуры Віцебска другой паловы XX ст.

Абрамава Іна Аляксандраўна, **Акуневіч** Віктар Уладзіміравіч, **Акуневіч** Вольга Іванаўна, **Амбразевіч** Людміла Мікалаеўна, **Арлоў** Валянцін Мікалаевіч, **Асвяцінскі** Геральд Баляслававіч, **Беліцкая** Людміла Іванаўна, **Бруева** Ларыса Навумаўна, **Бубенька** Таццяна Станіславаўна, **Букіна** Ала Аляксандраўна, **Буткевіч** Сяргей Сяргеевіч, **Бяззубік** Лідзія Цярэнцьеўна, **Вакар** Людміла Уладзіміраўна, **Газін** Дзмітрый Раманавіч, **Галькевіч** Іван Данілавіч, **Ганчароў** Уладзімір Пятровіч, **Геніна** Дора Навумаўна, **Голасаў** Віктар Уладзіміравіч, **Дарафееў** Анатоль Максімавіч, **Дарафеенка** Ніна Іванаўна, **Забэла** (Забелло) Леанід Аляксандравіч, **Іваноў** Уладзімір Аляксеевіч, **Калядзінскі** Леанід Уладзіміравіч, **Карнялюк** Канстанцін Сцяпанавіч, **Касцянюк** Тамара Нікіфараўна, **Кірык** Павел Канстанцінавіч, **Кітовіч** Наталля Сцяпанаўна, **Коласаў** Канстанцін Мікалаевіч, **Крывёнак** Міхал Фадзеевіч, **Кузьменка** Л.Д., **Куржалаў** Алег Васільевіч, **Курсо** Нэлі Васільеўна, **Лебедзеў** Генадзій Пятровіч, **Лісаў** Аляксандр Генадзевіч, **Ляўко** Вольга Мікалаеўна**, Мезенка** Ганна Міхайлаўна, **Мемус** Алесь Іосіфавіч, **Падліпскі** Аркадзь Міхайлавіч, **Паўлаў** Міхал Уладзіміравіч, **Пішчулёнак** Міхаіл Уладзіміравіч, **Плавінскі** Мікола Хведаравіч, **Плысаў** Віктар Фёдаравіч, **Русецкі** Аркадзь Уладзіміравіч, **Рыўкін** (Ривкин) Міхаіл Сцяпанавіч, **Сімановіч** Давід Рыгоравіч, **Скапа** Уладзімір Рыгоравіч, **Сулецкая** Ніна Андрэеўна, **Ткачоў** Міхаіл Аляксандравіч, **Трусава** (Лісава) Алена Рыгораўна, **Фёдараў** Вадзім Іванавіч, **Хмяльніцкая** Людміла Уладзіміраўна, **Цішкін** Ігар, **Цярэнцеў** Сяргей, **Шарэнда** Валянціна Васільеўна, **Шпакоўская** Галіна Іванаўна, **Шульман** Аркадзь Львовіч, **Шышанаў** Валерый Аляксеевіч, **Чарняўская** Тамара Ігнатаўна, **Якаўлеў** Анатоль Васільевіч, **Якімовіч** Юры Аляксеевіч.

Развіццё краязнаўства ў другой палове XX ст. умоўна можна падзяліць на дзве часткі: 1950–1985 гг. і 1986–2000 гг. улічваючы за падзельную падзею пачатак палітыкі "перабудовы".

З 61 персаналіі дзве трэці пачынаюць актыўна займацца вывучэннем гісторыі Віцебска з другой паловы 1980-х гг. Сярод найбольш выдатных даследчыкаў пералічым: **Абрамаву** І.А., **Арлова** В.М., **Брueву** Л.Н., **Карнялюка** К.С., **Крывёнка** М.Ф., **Куржалава** А.В., **Лісава** А.Г., **Мемуса** А.І., **Паўлава** М.У., **Пішчулёнка М.У.**, **Хмяльніцкая** Л.У., **Цішкін** І.А., **Цярэнцеў** С., **Шульман** А.Л., **Шышанаў** В.А.

Найбольш слыннымі краязнаўцамі 1950–1985 гг. з'яўляліся: **Дарафеенка** Ніна Іванаўна, **Коласаў** Канстанцін Мікалаевіч, **Падліпскі** Аркадзь Міхайлавіч, **Плавінскі** Мікола Хведаравіч, **Рыўкін** Міхаіл Сцяпанавіч, **Сімановіч** Давід Рыгоравіч, **Скапа** Уладзімір Рыгоравіч.

Верагодна, у спіс трапілі не ўсе асобы, якія займаліся вывучэннем Віцебска, не пра ўсіх атрымалася сабраць поўную інфармацыю біяграфічнага характару, скласці бібліяграфію, асабліва па мясцовых перыядычных выданнях. У межах артыкула прадстаўляем толькі спіс віцебскіх краязнаўцаў-аматараў, а таксама рэгіянальных і сталічных даследчыкаў, якія вывучалі горад на працягу другой паловы XX ст. Кожная выўяленая персаналія варта асобнага артыкула, а ў перспектыве асобнай кнігі.

Літаратура

1. Каханоўскі, Г.А. Археалогія і гістарычнае краязнаўства Беларусі ў XVI–XIX стст. / Г.А Каханоўскі. – Мн.: Навука і тэхніка, 1984. – 120 с.; Алексеев, Л.В. Археология и краеведение Беларуси XVI в. – 30-е годы XX в. / Л.В. Алексеев – Мн.: "Беларуская навука", 1996. – 206 с.; Півавар, М.В. Даследчыкі Полацка-Віцебскай даўніны XVI ст. – 1944 г.: даведнік / М.В. Півавар. – Віцебск: Віцебск. абл. друк., 2006. – 176 с.
2. Лісаў А., Падліпскі А. Краязнавец Мікалай Каспяровіч / А. Лісаў, А. Падліпскі. – Віцебск: УПП "Віцебская абласная друкарня", 2000. – 46 с.
3. Этнаграфія Беларусі: Энцыклапедыя / Гал. рэд. І.П. Шамякін. – Мн.: БелСЭ, 1989. – 575 с.; Археалогія і нумізматыка Беларусі: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1993; Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: У 6 т. – Мн.: БелЭн, 1993–2003. – Т. 1–6. Ч. 1, 2.

Репозиторий ВГУ